

22 Temmuz 2007 Seçimleri: Genel Bir Değerlendirme*

Erol TUNCER

*Eski Milletvekili
TESAV Başkanı*

Yine Erken Seçime Gidildi

1980 sonrasında oluşan Meclislerin tümü, 5 yıllık görev süresini tamamlayamadan seçime gitmiştir. 1980 sonrasında adeta gelenek haline gelen bu kural yine bozulmadı ve yine erken seçim gündeme geldi. Bu kez erken seçime Cumhurbaşkanı seçiminde yaşanan bunalım sonucunda gidilmiş oldu.

Yaz Ortasında Seçim

Çok partili dönemde Milletvekili Genel Seçimleri genelde ilkbahar ya da sonbahar aylarında yapılmıştır. Bunun ilk istisnası, yaz ortasında yapılan 21 Temmuz 1946 seçimidir.¹ İkinci istisna ise 22 Temmuz 2007 seçimidir.² 61 yıllık aradan sonra bir kez daha Temmuz ayında Milletvekili Genel Seçimi yapılmıştır.

TBMM'nin En Uzun Ömürlü Dönemi

TBMM'nin 18, 20 ve 21'inci dönemlerinde 4 yılın altında kalan görev süreleri, 17'nci dönem (*4 yıl 23 gün*) ile 19'uncu dönemde (*4 yıl 2 ay 4 gün*) 4 yılı aşabilmiştir. 22nci dönemde ise TBMM en uzun görev süresini yaşamış, bu dönem 4 yıl 8 ay 19 gün sürmüştür.

---

* Erol TUNCER'in hazırladığı ve TESAV Yayınları arasında yayımlanacak olan 'Seçim 2007' adlı kitaptan ("Genel Değerlendirme" başlığını taşıyan X. Bölüm) alınmıştır. Kitap yakında piyasaya çıkacaktır.

¹ Bu da bir erken seçimdir. Bkz. Erol Tuncer, *Seçim 2007*, TESEV, 2007, *Bölüm I, s. 11, Tablo 1.2.*

² Bkz. Erol Tuncer, *Seçim 2007*, TESEV, 2007, *Ekler Bölümü, EK-1, Çok Partili Dönemde Seçim Takvimi.*

TSK Bildirisi

Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunun yapıldığı 27 Nisan 2007 tarihinde Genelkurmay Başkanlığının İnternet sitesinde, TSK'nın Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin görüşlerinin yer aldığı bildiri yayımlanmış, seçime bu bildirinin gölgesinde gidilmiştir. Ancak seçim demokratik koşullarda cereyan etmiştir.

22'nci Dönem Boyunca 2 Hükümet Görev Yapmıştır

22'nci dönem boyunca, Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan Başkanlığındaki 2 hükümet görev yapmıştır. AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan milletvekili seçilemediği için hükümet, partinin Genel Başkan Yardımcısı Abdullah Gül tarafından kurulmuştur. Recep Tayyip Erdoğan'ın 9 Mart 2003 tarihinde Siirt İli Ara Seçiminde milletvekili seçilmesi üzerine Gül Hükümeti görevden ayrılmış ve hükümet bu kez Erdoğan tarafından kurulmuştur.

- ◆ 18 Kasım 2002'de kurulan Abdullah Gül başkanlığındaki 58'inci Hükümet, 14 Mart 2003 tarihine kadar 3 ay 26 gün görev yapmıştır.
- ◆ 14 Mart 2003'te kurulan Recep Tayyip Erdoğan Başkanlığındaki 59. Hükümet ise 28 Ağustos 2007'de 60'ıncı Hükümet kuruluncaya kadar, 4 yıl 5 ay 14 gün süreyle işbaşında kalmıştır.

TBMM'nin Bileşimindeki Değişim

22'nci döneme 2 partili olarak başlayan TBMM, seçime gidilirken 7 partili hale gelmiştir. 3 Kasım 2002 seçimi sonucunda yalnızca AKP ile CHP'nin girdiği TBMM'de, zaman içerisinde 5 parti daha yerini almıştır. AKP ve CHP'den ayrılan milletvekilleri ile bağımsız olarak seçilmiş olan bazı milletvekillerinin katılmasıyla DP, ANAP, HYP, GP ve SHP de Mecliste temsil edilme olanağına kavuşmuştur.

Bu partilerden yalnızca HYP 2002 seçiminden sonra, kurulmuştur.³ Diğer 4 parti 202 seçiminden önce kurulmuş olan partilerdir. Bunlardan GP ve SHP ilk kez Mecliste temsil edilmektedir. DP ve ANAP ise daha önceki dönemlerde Mecliste yer almış olan partilerdir. Söz konusu partiler içinde yalnızca ANAP, Mecliste Grup kuracak sayıya erişmiştir.⁴

³ HYP 16 Şubat 2005 tarihinde kurulmuştur.

⁴ ANAP'ın TBMM'deki Grubu, 13 Ekim 2005 tarihinde kurulmuştur.

Seçime Katılan Parti Sayısı Bu Kez 14'te Kaldı

Milletvekili Genel seçimine katılan siyasi partilerin sayısı 1983, 1987 ve 1991'de sırasıyla 3, 7 ve 6 olmuştur. Bu sayı 1995'ten itibaren yükselmeye başlamış; 1995'te 12'ye, 1999'da 20'ye, 2002'de 18'e çıkmıştır.

2007'de seçime katılan siyasi parti sayısında, 1999 ve 2002'ye göre azalma olmuş, bu kez 14 parti seçime katılmıştır. YSK tarafından seçime katılma koşullarını yerine getiren siyasi partilerin sayısı 21 olarak belirlenmiş, ancak bunlardan 7'si YSK'ya başvurarak seçime katılmayacaklarını bildirmiştir. Seçime katılmayacağını bildiren partilerden ANAP -DP ile birleşme görüşmelerinin tıkanması üzerine aday listelerinin YSK'ya tesliminin son gününde adaylık başvurularının son gününde seçime girmekten vazgeçmiştir. Diğer partilerden;

- ◆ DSP merkez solda CHP ile yapılan güç birliği dolayısıyla,
- ◆ SHP, merkez solda gerçekleşen güç birliğini desteklemek amacıyla,
- ◆ BBP ve DTP ise bağımsız adaylar yoluyla TBMM'ye girmeyi amaçladıkları için,

seçime girmemiştir.

Laik – Antilaik Eksende Gerilim / Cumhuriyet Mitingleri

Seçim öncesinde, sivil toplum örgütlerinin (*STÖ*) öncülüğünde, büyük mitingler düzenlendi. 14 Nisan 2007'de Ankara'da başlayan, ardından 29 Nisan'da İstanbul'da, 13 Mayıs'ta İzmir'de yapılan ve diğer birçok ilde de gerçekleştirilen bu mitinglere merkez sol partiler de destek verdi.

Mitingleri düzenleyenlerin amacı, laiklik önünde engel saydıkları AKP iktidarını Cumhurbaşkanı adayının belirlenmesinde uzlaşmaya zorlamak, bu suretle Devletin en üst noktasına laikliğinden kuşku duyulan bir adayın gelmesini önleyebilmektir. Bu mitinglerden çıkan bir diğer önemli mesaj da merkez sol partilerin seçimde işbirliği yapmaları yolundaki güçlü istek oldu. Bu istek, CHP ile DSP arasındaki seçim işbirliğinin gerçekleşmesinde en önemli etken oldu. Seçime, laikler ve karşıtları eksenindeki bu gerilimle girildi.

Kamuoyu Araştırma Kuruluşlarına İlişkin Tartışmalar

Seçmenlerin siyasal eğilimlerini belirlemek amacıyla kamuoyu araştırması yapan kuruluşlar, siyasal yaşamımıza 1980 sonrasında

girmiştir. Bazı partiler bu kuruluşların çalışmalarından düzenli olarak yararlanmakta, bazıları ise bu yola başvurmamaktadır.⁵

Siyasi partiler, kamuoyu yoklamalarında kendi lehlerine sonuç çıktığında bu sonuçlardan propaganda amacıyla yararlanmakta, aleyhlerinde sonuç çıktığında ise bu tür araştırmaların ciddiye alınamayacağını belirtmektedir. Siyasi parti kadrolarının kamuoyu araştırmaları karşısındaki genel davranış biçimi budur.

Bu kuruluşların çalışmaları 2007 seçim sürecinde her zamankinden daha yoğun eleştirilere hedef oldu. İktidar partisinin, beklenmeyen oranlarda öne çıktığı araştırma sonuçlarını yayımlayan kuruluşlar –iktidar karşıtı kesimler tarafından– seçmeni iktidar lehine yönlendirmeye çalışmakla itham edildiler.⁶

Kamuoyu araştırmalarının siyasal yaşamımıza girişinden bu yana çeyrek yüzyıllık bir süre geçtiği halde bu kuruluşların öneminin ve işlevinin, hem siyasi partiler hem de toplum tarafından henüz gereği gibi kavranmadığı görülmektedir.

Merkez Sağda Ve Merkez Solda Güç Birliği Arayışları

2007 seçimleri öncesinde merkez sağda ve merkez solda güç birliği arayışları öne çıktı. Her iki kesimde de amaç, AKP iktidarına karşı güçlü bir muhalefet oluşturabilmektir.

Merkez sağın, 1980'den sonra kurulmuş iki önemli partisi olan ve 2002 seçiminde her ikisi de Parlamento dışında kalan DP ve ANAP, işbirliği girişimlerini iki partinin birleşmesi aşamasına kadar taşıdılar. Varılan anlaşmaya göre, DYP ad değiştirerek Demokrat Parti (DP) adını alacak, daha sonra ANAP Demokrat Partiye katılacaktı. Kamuoyunda büyük bir heyecan yaratan ve hızla sonuç aşamasına gelen anlaşma, henüz seçim işbirliğine karar verememiş olan merkez sol partilere de örnek gösterilmekteydi. Ne var ki sağdaki birleşme girişimleri, ortak aday

---

⁵ Geçmişte ANAP'ın ve DYP'nin zaman zaman bu araştırmalara başvurduğu bilinmektedir. AKP ise bu kuruluşların çalışmalarından, seçimler öncesinde de düzenli olarak yararlanmaktadır. CHP yöneticileri ise bu yola başvurmadıklarını açıklamıştır.

⁶ Araştırma kuruluşlarının yayımladığı sonuçlarda, AKP'nin oy oranının üst sınırı, yüzde 42-44 düzeyini aşmamaktaydı. Yalnızca KONDA ile A&G'nin araştırmalarında, AKP'nin bu sınırın üstüne çıkabileceği sonucuna varılmıştır. KONDA'nın seçimden üç gün önce yayımladığı araştırmada AKP'nin yüzde 47.9, CHP'nin yüzde 19.5 ve MHP'nin yüzde 14.1 oranlarında oy alacağı belirtilmekteydi (*19 Temmuz 2007 tarihli Radikal gazetesi*). KONDA'nın, seçimlerden önce ağır eleştirilere muhatap olan bu araştırması, seçim sonuçlarına en yakın tahmin olarak gerçekleşmiş, gerçeğe en yakın tahmin konusunda KONDA'yı A&G izlemiştir.

listelerinin düzenlenmesi aşamasında bozuldu. ANAP seçimlere girmekten vazgeçti ve DYP –yeni adıyla DP– seçimlere tek başına girdi.

Seçim öncesinde düzenlenen Cumhuriyet mitinglerinin merkez sol partilerinin seçimde işbirliği yapması yönündeki baskısı etkili oldu ve CHP ile DSP seçimde güç birliği yapmak üzere anlaşmaya vardılar. Varılan anlaşmaya göre, DSP seçime girmeyecek, bu partiye mensup 13 aday CHP listelerinin seçilme olasılığı yüksek sıralarında yer almıştır. Partilerinden ayrılarak CHP listelerinde yer alan ve tümü milletvekili seçilen bu adaylar, TBMM'nin açılmasından kısa bir süre sonra CHP'den ayrılarak yeniden DSP'ye katıldılar (*Ekler Bölümü, EK-7E*).

Siyasi Partilerin Ülke Barajını Delme Girişimleri

Geçmişteki seçimlerde, yüzde 10'luk ülke barajını geçemedikleri için TBMM dışında kalan partilerden bazıları 2007 seçiminde bağımsız adayları desteklediler.

- ♦ Oy potansiyeli açısından bu partilerin en önemlisi DTP'dir. DTP ile aynı etnik tabana dayanan partilerden HADEP 1995 ve 1999 seçimlerinde, DEHAP ise 2002 seçiminde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki birçok ilde yüksek oranlarda oy alarak 1'inci ve 2'nci sıraya gelmelerine karşın ülke barajını aşamadıkları için TBMM'ye temsilci gönderememişlerdir. Bu kez DTP, parti olarak seçime girmek yerine, 43 ilde gösterilen 60 bağımsız adayı destekledi.⁷ DTP, oy potansiyelinin yüksek olduğu illerde birden fazla aday gösterdi.⁸ DTP'nin desteklediği bağımsız adaylardan 22'si milletvekili seçildi. Bu adaylardan ÖDP eski Genel Başkanı Ufuk Uras partisine döndü. Diğer 21 milletvekili ise yeniden DTP'ye katılarak partinin Meclis Grubunu oluşturdu.
- ♦ Seçime katılmayan BBP'nin Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu Sivas'tan, 16 BBP'li aday ise değişik illerden bağımsız aday oldular. Bağımsız aday olabilmek için partisinden ayrılmış olan ve milletvekili seçilen Yazıcıoğlu seçimden sonra BBP'ye katıldı ve 19 Ağustos 2007'de yapılan Olağanüstü Kongrede yeniden Genel Başkan seçildi.

---

⁷ Bkz. Erol Tuncer, *Seçim 2007*, TESEV, 2007, *Ekler Bölümü, EK-7C*.

⁸ Ağrı, Batman, Muş, Şanlıurfa, Şırnak ve Mardin'de ikişer aday; İstanbul, Van ve Hakkari'de üçer aday; Diyarbakır'da dört aday gösterilmiştir. Ağrı'daki iki aday da seçilememiş, İstanbul ve Van'da 3 adaydan 2'si, Hakkari'de 3 adaydan birisi, Şanlıurfa'da 2 adaydan birisi seçilmiştir. Birden çok aday gösterilen diğer illerdeki adayların tümü seçilmiştir.

- ◆ Seçime katılan ÖDP'nin Genel Başkanı Ufuk Uras İstanbul 1'inci Bölgeden, DTP'nin desteklediği bağımsız aday olarak milletvekili seçildi.

Bağımsız Aday Sayısındaki Olağanüstü Artış

2007 seçiminin bir özelliği de bağımsız aday sayısındaki olağanüstü artıştır.

1999'da 150, 2002'de ise 190 olan bağımsız aday sayısı bu seçimde, olağanüstü bir artışla, 700'e çıkmıştır. Bağımsız adaylar 78 ile dağılmış, yalnızca 3 ilde (*Bayburt, Kırıkkale ve Sinop*) bağımsız aday çıkmamıştır.

Bağımsız adaylardan bir kısmı, seçime katılmayan partilerin destekledikleri adaylardır.

Bunların dışında kalan ve sayısı 600'ü aşan bağımsız aday ise kendi girişimleriyle seçime katılmıştır. Bu adaylardan yalnızca 3'ü milletvekili seçilebilmiştir.⁹

Bağımsız Adayların Birleşik Oy Pusulasında Yer Alması

Çok partili dönemin başlangıcında her parti kendi aday listesini (*oy pusulası*) bastırmakta ve seçmenler oyunu, oy vereceği partinin pusulasını seçim sandığına atmak suretiyle kullanmaktaydı.

1965 seçimleri öncesinde yapılan bir yasa değişikliği¹⁰ ile partilerin aday listelerinin aynı oy pusulasında yer alması (*Birleşik Oy Pusulası*) uygulaması başlatıldı. Birleşik oy pusulaları YSK, bağımsız adayların oy pusulaları ise kendileri tarafından bastırılmıştır.

2007 seçimi öncesinde yapılan bir yasa değişikliği ile bundan böyle bağımsız adayların da *Birleşik Oy Pusulasında* yer alması hususu hükme bağlandı.

Siyasi Partilerin Seçim Kampanyaları

2007 seçiminde, AKP 79, CHP 21, MHP 21 ilde Genel Merkezlerince düzenlenen mitingler yaptılar.

⁹ Eski Başbakanlardan Mesut Yılmaz Rize'den, TBMM eski Başkan Vekillerinden Kamer Genç Tunceli'den, Seyit Eyyüpoğlu Şanlıurfa'dan seçilerek TBMM'ye girmiştir.

¹⁰ 13 Şubat 1965 tarih ve 533 sayılı Kanun.

- ◆ MHP'de Genel Başkan Devlet Bahçeli'nin konuştuğu mitinglerin;¹¹ 1'i İstanbul'da, 1'i Marmara'da (*Bursa*), 1'i İçbatı Anadolu'da (*Afyon*), 1'i Doğu Anadolu'da (*Erzurum*), 1'i Güneydoğu'da (*Gaziantep*), 2'si Ege'de (*İzmir ve Manisa*), 2'si Karadeniz'de (*Samsun ve Trabzon*), 5'i Akdeniz'de (*Adana, Antalya, Hatay, Mersin ve Osmaniye*), 7'si Orta Anadolu'da (*Konya, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Sivas, Tokat ve Yozgat*) yapılmıştır.
- ◆ AKP Osmaniye ve Tunceli dışında kalan 79 ilde miting düzenlemiştir. 63 ilde Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan, 16 ilde ise Genel Başkan Yardımcısı Abdullah Gül konuşmuştur.¹²
- ◆ CHP'de Genel Başkan Deniz Baykal'ın konuştuğu mitinglerin;¹³ 1'i Marmara'da (*Yalova*), 1'i Trakya'da (*Keşan*), 1'i İçbatı Anadolu'da (*Denizli*), 1'i Ege'de (*Muğla*), 2'si Güneydoğu Anadolu'da (*Adıyaman ve K.Maraş*), 2'si Akdeniz'de (*Antalya ve Hatay*), 3'ü Doğu Anadolu'da (*Elazığ, Malatya ve Tunceli*), 3'ü Karadeniz'de (*Artvin, Bartın ve Kastamonu*), 7'si ise Orta Anadolu'da (*Amasya, Çorum, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Sivas ve Tokat*) düzenlenmiştir.

Seçimlere Katılma Oranı Yükseldi

Yaz aylarında yapılacak bir seçimde, tatile giden çok sayıda seçmenin oy kullanamayacağı düşüncesiyle, seçime katılma oranının önemli ölçüde düşeceğinden kaygı duyuluyordu. Ancak bu konudaki kaygılar boşa çıktı ve 2002 seçiminde yüzde 79.1 olan katılma oranı bu seçimde yüzde 84.3'e yükseldi.

Bu bağlamda tatil yörelerindeki seçmenlerin, oylarını kullanabilmek için evlerine dönmek amacıyla gerçekleştirdikleri gönüllü seferberliği takdirle anmak gerekiyor.

İllerdeki seçime katılma oranları ülkenin doğusundan batısına doğru yükselmektedir.

Katılma oranı en düşük olan 10 ilin 9'u ülkenin geri kalmış yörelerinde (*Doğu ve Güneydoğu Anadolu*) yer almaktadır. Katılma oranı en yüksek olan 10 il ise ülkenin gelişmiş yörelerinde (*Trakya, Marmara, Ege, İçbatı Anadolu ve Batı Karadeniz*) yer almaktadır. 2002'de katılma oranının düşük ve yüksek olduğu iller de yine ülkenin aynı bölgelerinde yer almaktaydı.

¹¹ MHP Genel Merkezi'nden alınmıştır.

¹² AKP Genel Merkezi'nden alınmıştır.

¹³ www.chp.org.tr'den alınmıştır.

Geçersiz Oy Oranı Azaldı

Bağımsız adayların da birleşik oy pusulasında yer alması ve bağımsız aday sayısındaki olağanüstü artış nedeniyle, bu adaylara oy verecek seçmenlerin azımsanmayacak bir bölümünün oylarının geçersiz olabileceği konusunda yaygın bir kanaat oluştu. Özellikle okuma yazma oranının düşük olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da geçersiz oy oranının yüksek olacağı tahmin edilmekteydi.

Ülkedeki geçersiz oy oranı, beklenenden düşük düzeyde, yüzde 2.79 olarak gerçekleşti. Bu oran 2002'deki yüzde 3.79 oranının gerisindedir ve 1987 seçiminden sonraki en düşük düzeyi ifade etmektedir.

Geçersiz oy oranlarının en düşük olduğu iller Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dadır. Bu bölgelerdeki geçersiz oy oranları yüzde 1.30 (*Erzincan*) ile yüzde 2.90 (*Diyarbakır*) arasında değişmektedir.

Geçersiz oy oranlarının en yüksek olduğu iller ülkenin batısında yer almaktadır. İlk 3 sırayı alan iller İstanbul (*yüzde 5.64*), İzmir (*yüzde 3.19*) ve Bursa (*yüzde 3.01*)'dir. Ülke ortalamasının üstündeki diğer iller Denizli (*yüzde 2.96*), Diyarbakır (*yüzde 2.90*) ve Kocaeli (*yüzde 2.81*)'dir.

TBMM'de Temsil Edilen Oyların Oranı Yüzde 87 Oldu

Ülke barajının uygulanmadığı dönemde yapılan seçimlerde, TBMM dışında kalan oyların toplam içindeki payı sembolik düzeylerde (*yüzde 0.00 - 0.6 oranları arasında*) kalmıştır.

1980 sonrasında uygulanan yüzde 10'luk ülke barajı ciddi bir temsil sorunu oluşturmuş, seçimlerde kullanılan oyların önemli bir bölümü, baraj nedeniyle, TBMM dışında kalmıştır. TBMM dışında kalan oyların toplam içindeki payı, 1987 ve 1999 yılları arasındaki seçimlerde yüzde 20'ler düzeyine kadar çıkmıştır.

TBMM dışında kalan oyların toplam içindeki oranı, 2002 seçiminde yüzde 45.33'e kadar yükselmiş, oy kullanan seçmenlerin hemen hemen yarısı TBMM'de temsil edilememiştir¹⁴.

2007 seçiminde TBMM dışında kalan oyların toplam içindeki payı yüzde 13.03'e düşmüştür. Böylece bu seçimde kullanılan geçerli oyların yüzde

---

¹⁴ 1980 sonrasında, TBMM dışında kalan oylar: 1987'de yüzde 19.4, 1991'de yüzde 0.4, 1995'te yüzde 14.0, 1999'da yüzde 18.3, 2002'de yüzde 45.3 (Bkz. Erol Tuncer, *Seçim 2007*, TESEV, 2007).

86.97'si TBMM'de temsil edilebilmiştir. Bu sonuç, temsil adaleti açısından olumlu bir gelişmeyi ifade etmektedir.

TBMM'de Temsil Edilen Parti Sayısı 7'ye Çıktı

2002 seçiminde TBMM'ye yalnızca 2 parti (*AKP ve CHP*) girebilmişti. Bu kez TBMM'ye giren siyasi parti sayısı 7 oldu. Bunlardan ilk 3'ü doğrudan, diğer 4'ü ise dolaylı olarak Meclise girmiş oldu.

- ◆ AKP, CHP ve MHP, yüzde 10'luk ülke barajını aşarak TBMM'ye girmiştir.
- ◆ DTP, ÖDP ve BBP'nin destekledikleri, kendi partilerine mensup olan bağımsız adaylardan milletvekili seçilenler yeniden partilerine döndükleri için her üç parti de Mecliste temsil edilme olanağı bulmuştur.
- ◆ Seçime girmeyerek CHP ile güç birliği yapan DSP'nin CHP listelerinden seçilen 13 milletvekili ise, CHP'den ayrılarak, yeniden DSP'ye katıldığı için bu parti de Mecliste temsil edilen partiler arasında yer almıştır.

Böylece, 2002 seçimlerinin aksine, bu kez seçmenlerin Millet Meclisinde geniş bir yelpazede temsil edilebilme olanağı doğmuştur.

Bazı Partilerin Bölgesel Güç Olma Eğilimleri Sürmektedir

TBMM'ye giren siyasi partilerden CHP, MHP ve DTP'nin ülkenin belli bölgelerinde varlık gösterdiği, diğer bölgelerde ise oylarının düştüğü görülmektedir. Bir başka söyleyişle bu partilerin oyları ülkenin belirli bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

- ◆ Doğu ve Güneydoğu'da yüzde 10'lar düzeyinde kalan ve Orta Anadolu ile Karadeniz'de varlığını duyurmakta zorlanan CHP, İstanbul ile Akdeniz, Ege ve Trakya Bölgeleri'nde gücünü koruyabilen parti haline gelmiştir.
- ◆ MHP de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde bir varlık gösterememektedir. MHP'nin oy oranları İçbatı Anadolu, Ege Bölgeleri'ne doğru yükselmekte ve Akdeniz Bölgesi'nde en yüksek değerine ulaşmaktadır.
- ◆ MHP İçbatı Anadolu, Akdeniz ve Ege'de güçlenen bir parti haline gelmiştir.

- ♦ DTP, oylarının büyük bölümünü Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden almakta, ülkenin diğer bölgelerinde bir varlık gösterememektedir.

Seçim Sonuçları

Kazanan / Kaybeden Partiler

- ♦ 2007 seçiminin kazançlı partileri AKP ve MHP'dir. Her iki parti de 2002 seçimine göre oy oranlarını arttırmıştır.
- ♦ AKP iktidarını korumuş, MHP ise ülke barajını aşarak, 2002'de dışında kaldığı TBMM'ye yeniden girmiştir.
- ♦ DTP bağımsız adaylar yoluyla TBMM'ye girerek Grup kurabildiği için kazançlı partiler arasında sayılmalıdır. Ancak bu parti, aynı tabana dayanan DEHAP'ın 2002'deki oy oranlarının gerisinde kalmıştır.
- ♦ CHP 2002'deki oy düzeyini korumakla birlikte seçimden milletvekili kaybederek çıkmış, CHP'nin 2002'de 178 olan milletvekili sayısı, bu kez 112'ye düşmüştür. CHP listelerinden seçilen 13 DSP'li milletvekili ayrıldıktan sonra, CHP'nin milletvekili sayısı 99'a düşmüştür. Parti, 2002'ye göre 79 milletvekilliği kaybetmiştir.
- ♦ Seçimden kayıpla çıkan partilerin başında oy oranı yarı yarıya gerileyen ve TBMM dışında kalan DP gelmektedir.

DP gibi GP de oy oranının yarısından çoğunu yitirmiş ve yüzde 3.04 düzeyine düşmüştür. Oy oranı 2.34'te kalan SP'nin, AKP tabanının *Milli Görüşçü* kesiminden oy alarak büyüme yönündeki beklentisi gerçekleşmemiştir.

Siyasal Yelpazedeki Denge Bozuklukları Giderilemedi

2007 seçimlerinden çıkan önemli bir sonuç, siyasi yelpazedeki denge bozukluklarının giderilememiş olmasıdır. Merkez sağ partiler silinmiş, merkez sol yüzde 20'lerde tıkanmıştır.

Öte yandan iktidar partisi ile muhalefet partileri arasında büyük güç farkları oluşmuştur. Siyasal istikrarın sağlanması ve sürdürülebilmesi açısından, siyasi yelpazedeki denge bozukluklarının giderilmesi büyük önem taşımaktadır.

Tek Partili İktidar Dönemi Sürüyor

1991 – 1999 arasındaki koalisyonlar döneminden sonra, 2002 seçiminde yeniden tek partili iktidar dönemi başlamıştır. 2002’de başlayan tek partiye dayalı iktidar dönemi sürmektedir.¹⁵

TBMM’deki Değişim

Meclisin Yenilenme Oranı

2002 seçimlerinde TBMM yüksek oranlı (*yüzde 89.10*) bir yenilenmeye sahne olmuştur. 2007 seçiminde ise TBMM’nin yenilenme oranı normal düzeye gelmiştir. Bu kez yüzde 58.91 oranında gerçekleşen yenilenme oranı, TBMM’nin olağan dönemlerdeki yenilenme sınırları içerisinde kalmıştır.¹⁶

TBMM’nin Yaşı ve Eğitim Düzeyi Yükselmiştir

TBMM’nin 22’nci dönemde 48.3 olan yaş düzeyi, 23’üncü dönemde 50.8’e çıkmıştır. Yüksek öğrenimli milletvekillerinin 2002’de yüzde 89.3 olan oranı, 2007’de yüzde 93.8’e yükselmiştir.

Kadın Milletvekili Oranı İkiye Katlanmıştır

Cumhuriyet Döneminde kadın milletvekillerinin toplam içerisindeki oranı, yüzde 4.5’i aşamamıştı. TBMM’de 24 kadın milletvekilinin yer aldığı 22’nci dönemde bu oran yüzde 4.4 idi.

23’üncü dönemde TBMM’de yer alan kadın milletvekili sayısı 50’ye, kadın milletvekillerinin toplam içindeki oranı ise yüzde 9.1’e çıkmıştır. Bu, siyasal yaşamımız açısından –yetersiz de olsa– önemli bir gelişmedir.

50 kadın milletvekilin 30’u AKP’li, 9’u CHP’li, 1’i DSP’li, 8’i DTP’li, 2’si de MHP’lidir. Kadın milletvekili oranının en yüksek olduğu parti, yüzde 36.4

---

¹⁵ 1950 – 2007 yılları arasında yapılan 15 seçimin 9’unda tek partinin çoğunluğuna dayalı hükümetler kurulmuş, 6 seçimde koalisyon hükümetleri çıkmıştır. DP arka arkaya 3 seçimde; AP, ANAP ve AKP ise arka arkaya ikiye seçimden tek başına hükümet kuracak çoğunluklarla çıkmıştır. Tek partili hükümetler: DP: 1950, 1954, 1957 / AP: 1965, 1969 / ANAP: 1983, 1987 / AKP: 2002, 2007. Koalisyon Hükümetleri: 1961, 1973, 1977, 1991, 1995, 1999 [Erol Tuncer, *Osmanlı’dan Günümüze Seçimler (1877 – 2002)*, s. 363–379].

¹⁶ TBMM’nin yenilenme oranları, normal dönemlerde yüzde 51.24 ile yüzde 63.50 arasında değişmektedir. Yalnızca 4 dönemde bu oranlar yükselmiştir: 1950’de yüzde 76.13, 1961’de yüzde 74.23, 1983’te yüzde 85.75, 2002’de yüzde 89.10 [Erol Tuncer, *Osmanlı’dan Günümüze Seçimler (1877 – 2002)*, s. 334–335].

oranıyla, DTP'dir. Kadın milletvekili oranının en düşük olduğu parti ise yüzde 2.8 oranıyla, MHP olmuştur.

Kadınların Parlamentoda temsili açısından, 22'nci dönemdeki yüzde 4.4 oranıyla, 189 ülke arasında dünyada 160'ıncı durumda olan ülkemiz. 23'üncü dönemde 187 ülke arasında 137'nci sıraya yükselmiştir.